

پیامدهای ناشی از ظهور و شیوع ویروس کرونا (کوید-۱۹) در ایران؛

با نگاه مسائل اقتصادی

سمیه احيائي

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار بازاریابی دانشگاه آزاد تهران جنوب، تهران، ایران.
s.ehyae@yahoo.com

سمیرا ایمانپور پیرقلی

دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار بازاریابی دانشگاه آزاد تهران جنوب، تهران، ایران.
samiraimanpour114@gmail.com

زهرا سادات موسوی

استاد کارشناسی ارشد مدیریت کسب و کار بازاریابی دانشگاه آزاد تهران جنوب، تهران، ایران
zmousavi80@gmail.com

1

چکیده

با شیوع ویروس کوید-۱۹ (گونه ی جدید ویروس کرونا) در جهان در سال ۲۰۱۹ م. که مرکز پیدایش و گسترش آن در شهر ووهان کشور چین بود، زندگی جامعه بشری در ابعاد مختلف با چالش های فراوانی مواجه شد. بهداشت و سلامت عمومی به مهمترین موضوع هر کشور تبدیل گردید. لذا اقدامات بسیاری جهت جلوگیری از سرایت و انجام تحقیقات برای یافتن درمان انجام شد. راه های کاهش سرعت سرایت و کنترل جز با اقدامات پیشگیرانه نظیر دور ماندن و فاصله گرفتن افراد ممکن نبود که این امر موجب اختلال در فعالیت های فردی و اجتماعی شد تا جایی که بسیاری از فعالیت ها مختل و حتی متوقف گردید. رکود اقتصادی نشات گرفته از شیوع ویروس بر همه ی کشورها سایه افکند. فعالیت های اجتماعی و اقتصادی کشور ما نیز مانند سایر کشورها تحت تاثیر این موضوع قرار گرفت و از آثار ناشی از آن رنج می برد. این موضوع باعث شد تا به پیامدهای اقتصادی تاثیر این بیماری بر حوزه اقتصادی ایران توجه گردد. در مطالعه حاضر سعی میشود ضمن بررسی اجمالی پیامدهای اقتصادی نشات گرفته از کرونا در سایر کشورها - به تاثیرات، چالش ها و پیامدهای ناشی از ویروس کوید-۱۹ در ایران با بررسی ویژه تاثیر بر مسائل اقتصادی پرداخته شود. آمار نشان دهنده تغییر در وضعیت بازار نیروی کار، رفاه جامعه و برهم خوردن ثبات اقتصادی جامعه می باشد در این میان بیشترین ضربه را افرادی که شغل دائمی ندارند متحمل می شوند. راهکارهای پیشنهادی برای خروج از این دوره بحران حمایت و پشتیبانی دولت از تولید، بازارهای عرضه و تقاضا، نیروی کار و اقشار آسیب پذیر است که به تفسیر در قسمت نتایج ذکر می گردد.

واژگان کلیدی: کوید-۱۹، ویروس کرونا، اقتصاد ایران، پیامدها

مقدمه

مقالات بیماری ناشی از ویروس کرونا (COVID-19) که از سال ۲۰۱۹م در سراسر جهان شیوع یافته و تمام کشورها را به درجات مختلف متأثر ساخته است، سومین بیماری عفونی پس از سندرم تنفسی حاد شدید (سارس) و سندرم تنفسی خاورمیانه (مرس) ۲ در دو دهه اخیر است که منشأ آن کشورهای آسیایی هستند {بوداقی و همکاران ۱۴۰۰}.

ویروس کرونا نمونه ای از بحرانی گسترده است که توالی رویدادها، در مقیاس بین المللی با سرعتی خیره کننده رخ میدهد. عدم قطعیت ناشی از شیوع بیماری کرونا به شکلی استثنایی بالاست و نسبت به دیگر موارد شیوع بیماری های مسری در گذشته بسیار بیشتر است {کاملی و همکاران ۱۳۹۹}. شوک اقتصادی شیوع کرونا باعث کاهش مرادوات و مناسبات اقتصادی و رشد منفی اقتصادی بسیاری از کشورها شد {صفايي و همکاران ۱۳۹۹}. به طور کلی، همه گیری کووید-۱۹ بر تمام جنبه های پایداری در سراسر جهان، از جمله مسائل اقتصادی، زیست محیطی و اجتماعی تأثیر گذاشته است {بوداقي و همکاران ۱۴۰۰}. به واقع گسترش کووید ۱۹ یا ویروس کرونا افراد و کسب و کارها را وامیدارد با محیطی نامطمئن، پیش بینی ناپذیر و به سرعت در حال تحول سازگار شوند {افضلي و زارع ۱۴۰۰}. این ویروس با ایجاد تغییراتی در شرایط اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، شکل اصلی و شناخته شده فعالیت ها را دگرگون ساخته است و دنیا را با مسائلی که هم دارای جنبه های مثبت و هم منفی است روبه رو کرده است {طاهري نيا و حسونود ۱۳۹۹}.

کشورها استراتژی های سرکوب و کاهش را برای کنترل گسترش اجتماعی از جمله فاصله گذاری اجتماعی اجباری، مراقبت های پزشکی فوری و بسته شدن مشاغل غیر ضروری به کار گرفته اند. با وجود این تلاش ها، گسترش بیماری کورونا هنوز ادامه دارد {صائب نيا و کریمی ۱۳۹۹}. اما به نظر می رسد پیامدهای این ویروس به ویژه در میان مدت و بلند مدت یکسان و همراه عدالت نخواهد بود و اثرات منفی آن بیشتر متوجه کشورهای و ملت های فقیر و طبقات پایین خواهد بود و اثرات مثبت و پیامدهای مثبتی به ویژه در زمینه اقتصادی برای کشورهای و ملت های غنی به همراه خواهد آورد که این موضوع شکاف میان - کشورها و طبقات اجتماعی را گسترده تر خواهد کرد {ملک آرا و همکاران ۱۴۰۰}. این بحران، اقتصاد ایران را نیز در یک وضعیت رکود همراه با عدم اطمینان قرار داده است {افضلي و زارع ۱۴۰۰}. پیامدها برای اقتصاد ایران با توجه به تحریم های ضالمانه پیچیده تر است و لازم است آثار و تبعات آن با استفاده از چارچوب تعدل عمومی بررسی گردد {طاهري ۱۳۹۹}. گزارش مرکز پژوهش های مجلس میزان حداقل خسارت ناشی از این بحران در ماه اسفند ۱۳۹۸ را در حدود ۳،۲۵۰ میلیارد تومان در بخش مصرف و ۷۰۰ میلیارد تومان در بخش صادرات تخمین زده است، که این میزان در سال ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ به صورت تصاعدی افزایش خواهد یافت {بوداقي و همکاران ۱۴۰۰}. در این میان با گذشت بسیار بیش از یکسال از شیوع این پاندمی، اثرات، مخرب و تکانه های اقتصادی فراگیری ویروس کرونا در بخش های مختلف از جمله بخش کشاورزی (بعنوان تامین کننده پایه ای نیازهای انسان) هویدا شده و پیامدها و تبعات مختلفی را

۱) Severe Acute Respiratory Syndrome (SARS)

۲) Middle East Respiratory Syndrome (MERS)

ببار آورده است بطوریکه کاهش درآمد و تولید و از دست رفتن مشتریان به دلیل قرنطینه های بهداشتی در داخل و بسته شدن مرزها برای گسترش صادرات محصولات، کسب و کار کشاورزان را تحت تاثیر شدید قرار داده و فعالان بخش های مختلف صنعت کشاورزی را در زمینه تولید و فروش محصولات خود با مشکلات عدیده روبرو کرده است. در واقع یافته ها حکایت از آن دارد این بیماری بر تمامی اجزای سیستم غذایی از جمله عرضه اولیه محصول تا فرآوری، تجارت و همچنین سیستم حمل و نقل ملی و بین المللی و تقاضای واسطه و نهایی برای محصولات اثرگذار بوده است {افضلي و زارع ۱۴۰۰}. دیگر پیامد این بحران جهانی در عرصه اقتصاد و به ویژه کار، طیف وسیعی از شاغلان را گرفتار و افراد را دچار بیکاری های موقت یا بعضا دائم نموده که اثری جز قطع یا کاهش درآمد ایشان نداشته است {ملک آرا و همکاران ۱۴۰۰}. از سوی دیگر رفتار خرید جامعه و افراد بعنوان مخاطبین کسب و کارها در نقش مصرف کننده نیز دستخوش تغییرات شده است. به دلیل

وجود محدودیت ها در رفت و آمد، اجرای فاصله گذاری اجتماعی و همچنین ترسی که بر مردم غالب شده بود، دیگر افراد به خرید حضوری از فروشگاه ها تمایل نداشتند. بسیاری از فروشگاه ها با توجه به دستورات بهداشتی فعالیت نداشتند و بنابراین تمایل افراد، بیشتر به خریدهای غیرحضوری بود عوامل بسیاری از جمله عوامل فرهنگی، دسترسی، عوامل درونی، عوامل شخصی، ویژگی های شخصیتی و خدمات ویژه تاثیر گذار بر رفتار خریداران شناسایی شده اند (سلیمانی و همکاران ۱۳۹۹). در همین حال، کسب و کارهای نوپا که در سال های اخیر جایگاه قابل توجهی در اقتصاد ایران بدست آورده اند نیز به شدت تحت تاثیر پیامدهای همه گیری قرار گرفته اند. طبق داده های پژوهشکده آمار ایران، به طور کلی در تلاطم کرونا، کاهش قابل توجه نقدینگی، منابع انسانی و میزان تولید را در کسب و کار خود تجربه کرده اند، به این صورت که: ۱. تعداد زیادی از این کسب و کارها در ماه های ابتدایی همه گیری شوکه شده بودند و همین سبب شد برخی از آنها اقدامات احتیاطی پیش بگیرند و برخی فعالیت ها و خدمات خود را متوقف سازند. این کسب و کارها برای موفقیت و حفظ مزیت رقابتی نیاز به ارزیابی محیط خارجی و اتخاذ پاسخ های مناسب در محیط متلاطم دارند که با استفاده از نوآوری و تغییر در مدل کسب و کار و انعطاف پذیری می توانند با تغییرات محیط بیرونی مقابله نمایند (گلچین و پاینده ۱۳۹۹). عوامل موثر بر میزان تاب آوری (تابآوری به کسب و کارها کمک میکند در هر شرایطی بتوانند به فعالیت خود ادامه دهند. تاب آوری در مفهوم شرکتی به معنی توانایی مقاومت در برابر بحران ها و ریسک فاکتورها است. تاب آوری در کسب و کارها عبارت است از توانایی های ساختاری و سیستمی که باعث می شود شرکت ها ظرفیت لازم برای مقابله با بحران ها را داشته باشند. تاب آوری قابلیت هایی برای کسب و کارها بوجود می آورد که بتوانند با وجود شرایط نامطلوب به بقا ادامه داده و در مسیر بازگشت و رشد قرار گیرند). ظرفیت تاب آوری به بقای بلندمدت شرکت کمک میکند (ملک آرا و همکاران ۱۴۰۰). انواع استراتژی تاب آوری: سرمایه انسانی- اقدامات پیشگیرانه و حمایتی، اقدامات ابتکاری در عناصر اصلی آمیخته بازاریابی (مکان، محصول، قیمت و ترویج) در حوزه بازاریابی و فروش، اقدامات ابتکاری در زنجیره تامین مواد، تمرکز بر مدیریت مالی و تفکر استراتژیک و کارآفرینانه (ملک آرا و همکاران ۱۴۰۰).

کسب و کارهای ایران در پاندمی کرونا در کنار چالش ها و تهدیدهایی که به وجود آمد به فرصت هایی نیز دست یافتند که با برنامه ریزی صحیح میتوان از آن بهره برداری نمود. پیش نیاز تبدیل تهدید فراگیری بیماری کرونا به فرصت برای کسب درآمد برای انواع کسب و کارها و حتی دولت ها، تغییر نگرش در افکار و بنیان های فکری و روی آوردن به تفکر خلاقانه و مبتکرانه برای استفاده از هر نوع ابتکار و خلاقیت در زمینه های کاری است. که در ذیل موارد به صورت مشروح ارائه می گردد:

فرصتهایی برای بخش های خصوصی مانند توسعه مشاغل خانگی، کسب و کارهای دیجیتال و پلتفرمی، بسته بندی کالاها، توسعه ارقام بهداشتی، استارت آپ ها، هوش مصنوعی، حوزه سلامت و برند سازی در توزیع مویرگی و ... (و همچنین فرصت هایی برای تصمیم گیران سیاست گذاران مانند توسعه کامل و فزاینده دولت الکترونیک و ایجاد سهولت در دریافت مجوزها و تکمیل و تهیه نظام جامع آماری و اطلاعاتی دولت در بخش های مختلف از جمله تکمیل سامانه های مالیاتی، نظام جامع آمار و اطلاعات شاغلان رسمی و غیررسمی، شناسایی ضعف های زیرساختی بخش بهداشت و درمان و ...) بیش از گذشته فراهم است. در خصوص پیشنهادهای حمایت از کسب و کارها نیز اعمال حمایت های مالی و تسهیلاتی اعطای تسهیلات سرمایه در گردش، کاهش انواع هزینه ها و عوارض، اعمال حمایت های ساختاری، فراهم سازی فوری زیرساخت های سخت افزاری و نرم افزاری برای دسترسی های مورد نیاز، تسهیل فوری مجوزهای ایجاد یا توسعه فروشگاه های مجازی (اینترنتی) و راه اندازی

سایر کسب و کارها، حمایت از صنایع تکمیلی زنجیره تولید غذا در بخش کشاورزی جهت حفظ و افزایش امنیت غذایی، فعال شدن دیپلماسی اقتصادی در دوران کرونا جهت حفظ بازارهای صادراتی و وارداتی مورد نیاز {ملک آرا و همکاران ۱۴۰۰}.

اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر مبادلات خارجی کشور:

شیوع ویروس کرونا، بر اساس گزارش های بین المللی، صادرات ایران به کشورهای همسایه را محدود کرده است. بر این اساس، در حالیکه گفته میشود بیش از نیمی از درآمد کشور از محل کانال های تجارت منطقه ای تحقق مییابد، همسایگان ایران، یکی پس از دیگری مرزهای خود را با کشور بستند. بنابراین، صادرات ایران به شدت کاهش یافته است. از آنجاکه اولین شریک تجاری ایران چین است، بعد از اولین گزارش شیوع ویروس کرونا در ووهان چین در ماه دسامبر ۲۰۱۹، ایران نسبت به محدود کردن سفرها به چین و بالعکس بی میلی نشان داد چراکه حدود ۲۳ درصد از صادرات غیرنفتی کشور (بیش از ۸ میلیارد دلار) در ۱۱ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۸ به چین بوده است. در شرایطی که صادرات نفت ایران به کمترین میزان خود در ۴ دهه گذشته رسیده بود، حفظ تجارت با چین دوران انتظار به نظر نمی رسید. اقدامی که اگر موقتا متوقف میشد، شاید سطح بحران فعلی از حیث تبعات اقتصادی و انسانی آن به مراتب کمتر بود. همچنین بر اساس گزارش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در سایت دنیای اقتصاد، اختلال در صادرات از مرزهای زمینی، کاهش ورود و خروج گردشگر، کاهش قیمت و تقاضای جهانی نفت و کاهش محصولات صادراتی کشور در کنار اختلال در تجارت با چین، از مهمترین پیامدهای شیوع این ویروس در حوزه تجارت خارجی کشور به شمار می روند. از طرفی صندوق بین المللی پول تخمین زده است که تجارت خارجی ایران در سال ۲۰۲۰ با کاهش ۱۶ میلیارد دلاری به حدود ۷۰ میلیارد دلار خواهد رسید {صفایی و همکاران ۱۳۹۹}.

4

اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر حوزه اشتغال داخلی:

بر اساس گزارش وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی در سایت دنیای اقتصاد، بر اثر شیوع ویروس کرونا، حوزه اشتغال از هر دو جنبه عرضه و تقاضای بازار کار تحت تاثیر جدی قرار گرفته است. تعطیلی و کاهش سطح فعالیت های اقتصادی منجر به تعدیل نیرو و کاهش تقاضای کار و همچنین عرضه کار شده است، زیرا برخی افراد مستقیما با بیماری درگیر شده اند و برخی دیگر با اقدامات خود مراقبتی و کاهش تعاملات، ساعت های کاری خود را کاهش داده اند. بنابراین در سال ۱۳۹۹، کشور با کاهش نرخ مشارکت و کاهش اشتغال مواجه گردید. طبق این گزارش، فعالیت کسب و کارهایی که مستقیما از بحران کرونا متاثر شده اند، به شدت کاهش یافت که رفاه خانوارهای زیادی را تحت تاثیر قرارداد و منجر به افزایش بحران بیکاری شد. در این میان بیشترین ضربه اقتصادی را کسانی متحمل شدند که دارای شغل دائم نبودند. در ضمن، هرچه فعالیت کسب و کارها کاهش یابد، درآمدهای مالیاتی دولت نیز متعاقبا کاهش می یابد {صفایی و همکاران ۱۳۹۹}.

اثرات اقتصادی ویروس کرونا بر حوزه صنعت:

یکی از بخش هایی که تحت تاثیر مستقیم بیماری کرونا قرار میگیرد، بخش صنعت کشور است. وحتىی تاثیرات بر زیربخش های صنعتی شدیدتر از دیگر حوزه ها بوده که مستقیما بر مسائل اقتصادی تاثیرگذار خواهد بود. طبق بررسی ها بخش های دباغی و پرداخت چرم و سایر محصولات چرمی؛ ساخت کاغذ و محصولات کاغذی؛ انتشار، چاپ و تکثیر رسانه های ضبط شده با بیشترین کاهش در تولید داخلی مواجه میشوند {پرمه ۱۳۹۸}.

به نظر میرسد در شرایط رکودی حاکم بر اقتصاد کشور در گام اول تحریک تقاضا از اهمیت بیشتری برخوردار است. به نظر میرسد با توجه به شرایط خاص اقتصاد ایران، گذر از شرایط بحرانی فعلی اقتصاد می بایست در زمان بسیار کوتاه صورت می گرفت. در شرایط فعلی نیز بایستی با برنامه ریزی دقیقتر گذر از این بیماری توسط دولت هرچه کوتاهتر شود. در شرایط فعلی به دلیل کاهش درآمد خانوارها، تقاضای آنها نیز محدود شده است. بنابراین در بسته سیاستی دولت، اتخاذ سیاست های تحریک تقاضا ضروری است. از سوی دیگر با توجه به وضعیت نامناسب دهک های پایین درآمدی (حداقل ۵ دهک اول) باید حداقل ۵۰ درصد از کمک های دولت به صورت بلاعوض به این خانوارها پرداخت شود. این رقم صرفا میتواند به خرید کالاهای اساسی تعلق گیرد. سایر تسهیلات پرداختی میتواند صرف کالاهای بادوام داخلی جهت تحریک تقاضا گردد {پرمه ۱۳۹۸}.

اثرات ویروس کرونا بر صنعت گردشگری :

این صنعت یکی از صناعی است که بیشتر از دیگران تحت تاثیر همه گیری قرار گرفت و دچار رکودی غیر قابل وصف گردید. یکی از شاخه های گردشگری که ایران در آن دارای امکان مزیت رقابتی است گردشگری سلامت است. که میتواند در شرایط کنونی حتی دارای فرصت نیز شود. اصطلاح سلامتی به معنای حالتی از نظر جسمی، روحی و اجتماعی است که زندگی را از لحاظ اجتماعی، اقتصادی و ذهنی، همچنین در بعد معنوی تضمین میکند. مشتریان خدمات گردشگری سلامت نه تنها کسانی هستند که از بیماری های خاص رنج می برند، بلکه افرادی با شرایط جسمی سالم هستند که می خواهند زندگی خود را تغییر دهند، وضعیت سلامتی فعلی خود را نیز بهبود بخشند. باید با توسعه ی صنعت گردشگری سلامت و با تاکید بر جاذبه های گردشگری سلامت، از طریق بهبود محصولات و خدمات به افزایش ورود گردشگران سلامت به کشور کمک کرد. با ارائه انواع خدمات گردشگری در کنار گردشگری سلامت مانند گردشگری تفریحی، گردشگری فرهنگی یا تاریخی، نوسازی و توسعه مناطق گردشگری سلامت، ایجاد مجتمع های گردشگری سلامت در مناطق مناسب می توان بر جاذبه های گردشگری سلامت در ایران افزود. با توجه به پیشرفت علوم پزشکی و توانمندی های ایران در ارائه خدمات پزشکی و پتانسیل های موجود در این زمینه، به ویژه تجارب قوی در درمان ها و معالجه های دشوار و همچنین انجام جراحی های زیبایی، ایران را به قطب قدرتمند و با پتانسیل گردشگری سلامت در منطقه تبدیل کرده است که باید با برنامه ریزی دقیق و به کار بردن استراتژی های مناسب از این پتانسیل بالقوه نهایت استفاده را کرد {دهقان و همکاران ۱۳۹۹}.

زیان ناشی از کرونا در اقتصاد ایران را می توان در سه سناریو خوشبینانه، متوسط و بدبینانه در تولید ناخالص داخلی کشور برآورد کرد که در هر سناریو می بایست تمهیدات ویژه به کار بست. امید است طبق سناریو خوشبینانه زمان این همه گیری در کشور کاهش یافته و بتوان سریعتر تبعات را کاهش داد {گلچین و پاینده ۱۳۹۹}. هرچند برخی به نقش حداقلی دولت معتقد بوده اند، اما شرایط فوق باعث شده انتظارات از دولت به خصوص در مرحله گذر اقتصادی افزایش یابد {بوداکی و همکاران ۱۴۰۰}.

مبانی نظری پژوهش

الف) بیماری کورونا

کرونا ویروس ها خانواده بزرگی از ویروس ها که از ویروس سرماخوردگی معمولی تا عامل بیماری های شدیدتری همچون سارس و مرس و کوید ۱۹ را شامل می شوند هستند. این گروه از ویروس ها در دهه ۱۹۶۰ کشف شدند و مطالعه بر روی آنها به طور مداوم تا اواسط دهه ۱۹۸۰ ادامه داشت. این ویروس ها به طور طبیعی در پستانداران و پرندگان شیوع پیدا می کند، با این حال تاکنون هفت کروناویروس منتقل شده به انسان کشف شده است. آخرین نوع آن کرونا ویروس سندرم حاد تنفسی ۲ در دسامبر ۲۰۱۹ در شهر ووهان چین با همه گیری در انسان شیوع پیدا کرد. در ایران، در تاریخ ۲۹ بهمن ۱۳۹۸، به دنبال فوت ۲ بیمار با عوارض تنفسی در بیمارستان کامکار قم، شایعاتی درباره مرگ این بیماری به علت کرونا ویروس شکل گرفت که دانشگاه علوم پزشکی قم با تکذیب شایعات اعلام کرد تاکنون هیچگونه شواهدی مبنی بر ابتلا به کرونا دیده نشده است. در تاریخ ۳۰ بهمن اولین موارد از کرونای جدید در شهر قم از طریق روابط عمومی وزارت بهداشت گزارش شد. رئیس مرکز اطلاع رسانی و روابط عمومی وزارت بهداشت اعلام کرد که نتایج آزمایش اولیه ۲ مورد از موارد مشکوک را از نظر ابتلا به کرونا ویروس، مثبت گزارش شده است. بیمارستان کامکار قم نیز بعنوان محل قرنطینه و مراجعه بیماران و موارد مشکوک به کرونا مشخص شد. در همین روز رئیس دانشگاه علوم پزشکی قم اعلام کرد که در چهار روز گذشته شاهد گسترش بیماری های تنفسی در قم بودیم و طی این مدت ۲ نفر در یکی از بیمارستانهای قم بر اثر بیماری تنفسی فوت کردند که امروز تست اولیه این دو فرد در مورد بیماری کرونا مثبت اعلام شد {صائب نیا و کریمی ۱۳۹۹}. به این ترتیب ایران نیز درگیر همه گیری ناشی از ویروس کوید ۱۹- گردید.

ب) عملکرد کسب و کار

عملکرد کسب و کار یکی از مهم ترین سازه های مورد بحث در پژوهش های مدیریت است؛ ولیکن به طور کلی درباره اینکاه شاخص های عملکرد کدامند هنوز توافق نظر کاملی در بین صاحب نظرا وجود ندارد. به طور کلی شاخص های سنجش عملکرد به دو دسته ذهنی و عینی تقسیم پذیر است. شاخص های عینی عملکرد، شاخص هایی است که بصورت کاملاً واقعی و بر اساس داده های عینی مثل بازده دارایی، بازده حقوق صاحبان سهام، بازده سرمایه گذاری و غیره اندازه گیری می شود. اما شاخص های ذهنی عملکرد بیشتر معیارهایی را شامل می شود که بر مبنای قضاوت گروه های ذی نفع شکل میگیرد {صائب نیا و کریمی ۱۳۹۹}.

در گزارش سازمان بین المللی کار ۲۰۲۰، شش اقدام کلیدی در واکنش به شرایط ناشی از شیوع ویروس کرونا ارائه شده که شامل این موارد است: ۱. صاحبان کسب و کار باید مراقب کارگران باشند (به عنوان یک کارفرما، اولویت اول یک کارخانه باید حفظ سلامت کارکنان باشد)، ۲. صاحبان کسب و کار باید در جریان آخرین اطلاعات باشند، ۳. صاحبان کسب و کار باید پول نقد خود را تأمین کنند، ۷. صاحبان کسب و کار باید با ذی نفعان اصلی خود در ارتباط باشند، ۵. صاحبان کسب و کار برای ارتقای نیروی کار خود باید از فرصت های موجود استفاده کنند؛ ۶. صاحبان کسب و کار باید اهداف خود را مشخص کرده و برنامه کسب و کار تاب آوری را تدوین کنند (سازمان بین المللی کار، ۲۰۲۰: ۱۱) {بوداکی و همکاران ۱۴۰۰}.

روش تحقیق

پژوهش حاضر از منظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده ها، پژوهشی-مروری بوده است. جامعه آماری این تحقیق کشور ایران و تمامی فعالیت های اقتصادی و کسب و کار را شامل می شود. در این مطالعه مرور نظام مند مقاله های منتشر شده در سالهای ۱۳۹۹ تا ۱۴۰۰ بررسی گردید. سعی بر آن بوده که از منظرهای مختلف تاثیرگذار بر مسائل اقتصادی موضوع بررسی گردد. در زیر اقدامات کلیدی ممکن در واکنش به چالش های بوجود آمده ارائه می گردد.

بحث و نتیجه گیری

این مقاله به بررسی پیامدها و چالش های ناشی از ظهور و شیوع ویروس کرونا (کوید-۱۹) در ایران با توجه ویژه به مسائل اقتصادی می پردازد. ابتدا، منشاء ویروس و تاثیر آن بر جوامع بشری، رکود اقتصادی جهانی ارائه و سپس به بررسی پیامدها بر اقتصاد در کشور ایران و پیشنهاد راهکارهای تعدیل پیامدها پرداخته می شود. در شرایط کنونی ابعاد اجتماعی و اقتصادی کشورهای زیادی در جهان به طور مستقیم و یا غیر مستقیم تحت تاثیر گسترش ویروس کوید-۱۹ و گونه های جدید آن قرار گرفته است. از بخش های اقتصادی که بیشترین تاثیر را پذیرفته اند میتوان به صنعت گردشگری، هواپیمایی، خودروسازی، صادرات، اشتغال، بازار نیروی کار، سطح رفاه اجتماعی، بهداشت عمومی و ... اشاره کرد.

با گسترش این ویروس از اواخر سال ۱۳۹۸ ه.ش و تداوم شرایط در ایران نیز اقتصاد در یک حالت رکود همراه با نا اطمینانی از شرایط قرار گرفته است. بدلیل کاهش درآمد خانوارها و برهم خوردن روند عرضه و تقاضا در واحدهای اجتماعی و اقتصادی کوچک تا بزرگ، عرصه اقتصاد کل کشور با یک شوک منفی و دور از تعیین تکلیف مواجه گردید که البته تحریم های ظالمانه این موضوع را پیچیده تر نمود. اختلال در صنایع، کسب و کارها، زنجیره تامین مواد اولیه و ... باعث کاهش، محدودیت و توقف بسیاری از فعالیت ها گردید. در چنین شرایطی که کشورها با بحران مواجه هستند مطمئنا آن دسته از دولت هایی که بتوانند مدیریت بهتری در جهت کنترل و حمایت از جوامع خود داشته باشند موفقتر عمل خواهند کرد و با سرعت بیشتری به وضعیت عادی و یا قابل قبول باز خواهند گشت. کشور ایران نیز از قاعده مستثنی نبوده و پشتیبانی و کمک دولتی در راستای حمایت از بنگاه های تولیدی، واحدهای صنفی و زنجیره تامین و عرضه می تواند راهگشا بوده و مختل نشدن فعالیت های تولیدی (بیکاری بیشتر نشود و درآمد افراد شاغل استمرار یابد) را همراه خواهد داشت. همچنین اقداماتی نظیر کاهش رفت و آمدهای خانوادگی، برقراری دورکاری و استفاده بیشتر از بسترهای الکترونیکی به جای حضور فیزیکی، استفاده از ماسک و رعایت فاصله اجتماعی بین افراد توانسته تا حدودی سرعت سرایت را کاهش دهد. اما به منظور حمایت بیشتر در راستای قطع زنجیره انتقال بیماری و رفاه خانوارهای کمتر برخوردار پیشنهاد می گردد: اولاً لازم است قوانین و چهارچوب پروتکل های بهداشتی بیشتر از پیش و قانونمندتر پیگیری و اجرا شود (چه بسا با توجه به گذشت زمان، عادی سازی بیماری و اطمینان حاصل از واکسیناسیون عمومی، رعایت شیوه نامه ها کمرنگتر گردد)، ثانیاً راهکاری نظیر ابلاغ و اجرای قوانین مناسب در خصوص اضافه بهای سالانه رهن و اجاره، پرداخت دیون بانکی با دوره تنفس، حمایت هرچه بیشتر از ظرفیت های بالقوه تولیدی در کشور، در اختیار قرار دادن ملزومات بهداشتی جهت اقشار کم درآمد به منظور تشویق و رعایت پیشگیری، استفاده از مدیران توانمند و بازبینی ساختار مدیریت بحران در راستای کارایی هرچه بیشتر پیشنهاد می گردد.

نحوه آدرس دهی منابع داخل متن:

مقاله منبع	فارسی
یک نویسنده	(پرمه، ۱۳۹۸)
یک نویسنده	(طاهری ۱۳۹۹)
دو نویسنده	(افضلی، زارع ۱۴۰۰)
دو نویسنده	(صائب نیا و کریمی ۱۳۹۹)
دو نویسنده	(گلچین و پاینده ۱۳۹۹)
دو نویسنده	(طاهری نیا و حسونند ۱۳۹۹)
بیشتر از دو نویسنده	(بوداقي و همکاران ۱۴۰۰)
بیشتر از دو نویسنده	(کاملی و همکاران ۱۳۹۹)
بیشتر از دو نویسنده	(ملک آرا و همکاران ۱۳۹۹)
بیشتر از دو نویسنده	(سلیمانی و همکاران ۱۳۹۹)
بیشتر از دو نویسنده	(صفایی و همکاران ۱۳۹۹)
بیشتر از دو نویسنده	(دهقان و همکاران ۱۳۹۹)

منابع:

- ۱) بوداقي، ع؛ باقري، م؛ بهمني، س؛ شهرياري، م؛ صادقي عمروآبادي، ب. (۱۴۰۰). مدل سازی ساختاری تفسیری راهکارهای افزایش تولید شرکت های تعاونی استان خوزستان در دوره شیوع کرونا، نشریه توسعه محلی، ۱، ۱۴۷-۱۷۱.
- ۲) افضلی، ز؛ زارع مهرجردی، م. (۱۴۰۰). بررسی تاثیر کرونا بر افول کسب و کار تعاونی های کشاورزی، نشریه مدیریت کسب و کارهای بین المللی دانشگاه تبریز، ۳، ۹۱-۱۰۳.
- ۳) کاملی، ش؛ میرزایی دریانی، ش؛ خیراندیش، م؛ احمدلو، م. (۱۳۹۹). چالش مدیریت یا رهبری کسب و کارهای بین المللی در فضای کرونایی از منظر هرمنوتیک انتقادی، نشریه مدیریت کسب و کارهای بین المللی دانشگاه تبریز، ۳، ۱۰۵-۱۲۸.
- ۴) صائب نیا، س؛ کریمی، ف. (۱۳۹۹). بررسی تاثیر بیماری کرونا(کوید-۱۹) بر عملکرد کسب و کار(مورد مطالعه: کسب و کارهای کوچک و متوسط استان اردبیل)، فصلنامه چشم انداز حسابداری و مدیریت، ۲۴، جلد چهارم.
- ۵) ملک آرا، م؛ خورسند، ا؛ طاهری باوندپور، س؛ کوثری، ک. (۱۴۰۰). بررسی عوامل موثر بر میزان تاب آوری کسب و کارهای ایران در پاندمی کرونا، نشریه پژوهش های نوین در مدیریت کارآفرینی و توسعه کسب و کار، جلد ۲، ۱، ۲۴۱-۲۴۷.
- ۶) سلیمانی، م؛ بارانی، م؛ اینانلو، س؛ خجسته، ع. (۱۳۹۹). مدلسازی رفتار خرید مشتریان فروشگاههای ورزشی در زمان شیوع ویروس کرونا(پیش آیندها و پس آیندها)، نشریه مطالعات مدیریت ورزشی، ۶۲، ۳۱۴-۲۹۱.
- ۷) گلچین، س؛ پاینده، ر. (۱۳۹۹). اثر فراگیری ویروس کرونا بر کسب و کارهای نوپا در ایران، نشریه پژوهش های پیشرفت: سیستم ها و راهبردها، ۴، ۹۳-۱۱۴.
- ۸) صفایی، ن؛ قضاوی، ن؛ سرآبادانی، آ؛ نصری، ا. (۱۳۹۹). تحلیل مدیل دینامیکی تاثیر شیوع کوید-۱۹ بر واردات، صادرات و نیروی کار در ایران، مجله کنترل، جلد ۱۴، ۵، ۱۰۷-۱۲۰.
- ۹) دهقان، ر؛ رشادت جو، ح؛ طالبی، ک؛ درگاهی، ح. (۱۳۹۹). تحلیل راهبردی صنعت گردشگری سلامت ایران در دوران کرونا، مجله پیابورد سلامت، ۶، ۵۱۹-۵۳۴.

- (۱۰) پرمه، ز. (۱۳۹۸). ارزیابی اثرات شیوع بیماری کووید-۱۹ بر بخش صنعت ایران: کاربرد چارچوب ماتریس حسابداری اجتماعی، نشریه علمی (فصلنامه) پژوهش های اقتصاد صنعتی، ۸، ۸۵-۹۹.
- (۱۱) طاهری نمهیل، ا. (۱۳۹۹). بررسی پیامدهای ویروس کرونا بر اقتصاد ایران و جهان، نشریه حکمرانی متعالی، شماره دوم.
- (۱۲) طاهری نیا، م؛ حسنونند، ع. (۱۳۹۹). پیامدهای اقتصادی ناشی از بیماری کوید-۱۹ بر اقتصاد ایران، با تاکید بر اشتغال، فصلنامه مدیریت پرستاری، ۳.